

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

¹ НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Анотація: У публікації досліджено нинішній стан інвестиційного середовища України і проаналізовано заходи, які покликані сприяти забезпеченню притоку прямих іноземних інвестицій задля розвитку інноваційної діяльності та трансферу технологій.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції; трансфер технологій; інноваційна діяльність; інноваційний процес; технологія.

Abstract: The publication examines the current state of the investment environment in Ukraine and analyzes measures designed to facilitate the inflow of foreign direct investment for the development of innovation and technology transfer.

Keywords: foreign direct investment; technology transfer; innovation activity; innovation process; technology.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ, foreign direct investment) відіграють важливу роль у трансфері технологій із країни походження у приймаючу країну.

Під *трансфером технологій* (ТТ) розуміється будь-який процес, за допомогою якого сторона в одній країні отримує доступ до технічної інформації іноземної сторони та успішно впроваджує її у свій виробничий процес.

В основі ТТ лежить *обмін інформацією і знаннями*. Технологія може бути кодифікованою (наприклад, у вигляді креслень) або некодифікованою (наприклад, ноу-хау інженерів). Вона може бути втілена у продуктах чи людях або в ідеях чи послугах (нематеріальною). ТТ часто відбувається між непов'язаними партнерами в ринкових транзакціях. Однак інформація також поширюється на міжнародному рівні між пов'язаними сторонами на неринковій основі, в межах фірм і спільних підприємств. Ураховуючи багатогранність передання технологій, існує безліч каналів, якими технологічні потоки перетинають міжнародні кордони. Одним з основних каналів є торгівля товарами та послугами. Будь-який експорт несе в собі певний потенціал для передання технологічної інформації. Торгівля капітальними товарами і технологічними ресурсами може безпосередньо підвищити продуктивність, будучи інтегрованою у виробничі процеси. Іншим важливим каналом ТТ є пряма торгівля знаннями через технологію ліцензування, яка може відбуватися всередині фірм, між спільними підприємствами або непов'язаними фірмами [1].

Теоретичні пояснення *прямих іноземних інвестицій* значною мірою випливають із міжнародної торгівлі, яка ґрунтується на теорії порівняльних переваг та відмінностей у забезпеченості країн факторами виробництва. Багатонаціональні компанії зазвичай застосовують до певної країни порівняльні переваги, які пропонує ця країна або регіон. *Прямі іноземні інвестиції* — це довгострокова участь однієї країни в іншій, яка передбачає участь в управлінні [2], створення спільних підприємств, передання технологій і досвіду.

Існує *два типи прямих іноземних інвестицій*, як зазначають Damoode та Tavakoli [3], а саме: вхідні прямі іноземні інвестиції та вихідні прямі іноземні інвестиції, що призводять до чистого притоку прямих іноземних інвестицій (позитивного або негативного).

Багато країн і континентів (особливо тих, що розвиваються) сьогодні розглядають залучення *прямих іноземних інвестицій* як важливий елемент своєї стратегії економічного розвитку. Це, швидше за все, пов'язано з тим, що *прямі іноземні інвестиції* розглядаються як об'єднання капіталу, технологій, маркетингу та менеджменту.

Прямі іноземні інвестиції особливо важливі для країн, що розвиваються, оскільки вони забезпечують доступ до ресурсів, які інакше були б недоступні для цих країн [1].

Крім того, *переваги прямих іноземних інвестицій* є надзвичайно позитивними для країни чи регіону [5]:

— *трансфер технологій*: покращення доступу до передових технологій;

- зайнятість: створення нових і стабільних робочих місць;
- капітал: надання інвесторами капіталу шляхом інвестування в нову фабрику або компанію;
- податкові вигоди: розширення місцевої податкової бази і сприяння збільшенню державних доходів;
- вищі місцеві інвестиції: збільшення внутрішніх інвестицій, оскільки місцеві компанії отримують доступ до каналів дистрибуції або стають постачальниками;
- покращення експорту: *прямі іноземні інвестиції* часто орієнтовані на експорт, використовуючи свій доступ до закордонних маркетингових і дистрибуторських мереж;
- покращення трудових навичок: більше навчання, передання знань;
- посилення конкуренції та конкурентоспроможності: покращення загального економічного зростання шляхом посилення конкуренції; підвищення рівня якості та надійності постачань.

У результаті цих переваг *прямих іноземних інвестицій* багато країн, що розвиваються, зараз активно шукають іноземні інвестиції, вживаючи таких заходів, які включають економічні та політичні реформи, спрямовані на поліпшення інвестиційного середовища.

До країн, що розвиваються, належить, зокрема, й *Україна*.

Внаслідок пандемії та з початком повномасштабної російсько-української війни значно *знизився притік прямих іноземних інвестицій* в Україну та змінилося інвестиційне середовище в ній. І в 2023 році воно серйозно не покращиться, якщо не зміниться ситуація на фронті та не почнеться відновлення економіки. За словами фінансиста, в іноземних інвесторів відсутні стимули залучати капітал у країну, що воює. Загроза втрати грошей надто висока, тоді як шанси на успішну реалізацію будь-яких проєктів, навпаки, мізерні. Максимум, про що можна говорити, це про якісь проєкти у прикордонній з європейськими країнами зоні, пов'язані з логістикою, експортом продукції українського продовольства чи імпортом товарів в Україну [6].

Було затверджено *Національну економічну стратегію на період до 2030 року* від 03.03.2021 р. № 179, де очікуваним результатом виконання Стратегії є *збільшення чистого притоку прямих іноземних інвестицій* не менше ніж до 15 млрд доларів США на рік починаючи з 2025 року.

Пропозиція іноземного капіталу суттєво скоротиться протягом наступних кількох років внаслідок світової пандемії та російсько-української війни. Така ситуація посилить конкуренцію між країнами за *прямі іноземні інвестиції*.

Частка України у *світовому обсязі прямих іноземних інвестицій* становить близько 0,1 відсотка, що у рази нижче за інші країни регіону. Україна поступається іншим країнам регіону за якістю роботи судової системи, кредитним рейтингом, політичною і військовою стабільністю, компенсаторними стимулами та, як наслідок, є систематично недоінвестованою країною. Україна не має єдиної стратегії розвитку секторів економіки, а також чіткої оцінки інвестиційних потреб.

Наразі розроблено та оприлюднено *Національну стратегію збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну* [7]. Вона була розроблена компанією EY в Україні на прохання Уряду України, за підтримки Програми USAID з конкурентоспроможної економіки України (СЕР), відповідно до консультацій з Офісом Національної інвестиційної ради, Міністерством економіки України та UkraineInvest. Стратегія надає рекомендації щодо розвитку перспективних галузей для залучення інвестицій і шляхів збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну. Стратегія побудована навколо міжсекторальних (приватизація, просування експорту, освіта, цифрова трансформація тощо) і секторальних стимулів для збільшення іноземних інвестицій. Стратегія розділена на 3 секції: макропогляд на стан речей щодо *прямих іноземних інвестицій*, секторальні аналітичні документи та безпосередньо запропонований План Дій і Візія до 2030 року.

На цей момент в Україні не створено конкурентоспроможне середовище для іноземних інвестицій. Попри те, що Україна в цілому є привабливою для іноземних інвесторів, за останні майже 30 років держава накопичила значно менше інвестицій, ніж інші країни, особливо зважаючи на обсяг економіки держави. Сподіваємося, що у майбутньому Україна стане державою з великими можливостями, які відкриваються перед інвесторами, і буде перспектива у притоку прямих іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Gheribi E., Voytovych N. (2018). Prospects of foreign direct investments in technology transfer. *Economic and Environmental Studies*, 18 (46), pp. 551–576. URL: <https://doi.org/10.25167/ees.2018.46.5>.

2. Zhang K. H. (2001). How does foreign direct investment affect economic growth in China?. *The Economics of Transition*, 9 (3), pp. 679–693. URL: <https://doi.org/10.1111/1468-0351.00095>.
3. Damoeei, J., & Tavakoli, A. (2006). The effects of foreign direct investment and imports on economic growth: a comparative analysis of Thailand and The Philippines. *Journal of Developing Areas* , 39(2), pp. 79-100.
4. Genet, A., et al. (2005). Determinants of Foreign Direct Investment in Ethiopia: A time-series analysis. Addis Ababa, University of Westminster.
5. Волков А. У 2023 році інвестиційне середовище в Україні серйозно не покращиться, якщо не зміниться ситуація на фронті. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/u-2023-rotsi-investytsijne-seredovyshhe-v-ukrayini-serjozno-ne-pokrashhytsya-yakshho-ne-zminytsya-sytuatsiya-na-fronti>.
6. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/FDI-Strategy-Section-2-Transport-Infrastructure-UKR.pdf>.

Розгон Ольга Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, Харків, e-mail: rozghon.o@ndipzir.org.ua

Rozghon Olha V. — PhD, Associate Professor, Leading Researcher, Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Kharkiv, e-mail: rozghon.o@ndipzir.org.ua